

RAZVIJANJE KULTURE PREDŠKOLSKE USTANOVE ZAJEDNIČKIM DJELOVANJEM RODITELJA I ODGOJITELJA

VIOLETA VALJAN-VUKIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
SILVANA ČEKO JURIŠIĆ
MARIJANA MIOČIĆ
DV "Radost" Zadar

UDK: 613.83 : 373 (497.5)
Stručni članak
Professional article

Primljeno
: 2011-10-15
Received

SAŽETAK

Odgojni procesi odvijaju se u različitim odgojnim sredinama i svaka od njih raspolaže specifičnim odgojno-obrazovnim potencijalima. Neupitan je značaj predškolskih ustanova koje, uz roditelje, u ranoj razvojnoj dobi, snažno utječu na izgradnju cjelovite dječje osobnosti. Uspješno odgojno djelovanje pretpostavlja suradnju među svim čimbenicima odgojnog procesa, napose roditeljima i odgojiteljima, koji svojim (su)djelovanjem razvijaju kulturu predškolske ustanove. U radu se daje prikaz ciklusa radionica iz programa "Rastimo zajedno", provedenih u DV Radost u Zadru, radi unaprjeđenja postojećih znanja stručnjaka o važnosti prvih godina života djece, te pružanje podrške i osnaživanje roditeljskih kompetencija u lokalnoj zajednici.

KLJUČNE RIJEČI: z

KULTURA ODGOJNE USTANOVE

Kvalitetne i uspješne promjene u odgoju i obrazovanju, smatraju brojni znanstvenici (Von Henting, 1997; Bruner, 2000; Stoll i Fink, 2000) moguće je postići promjenom kulture, u odgojno-obrazovne ustanove. Međutim, mijenjanje kulture ne podrazumijeva niti linearno ili parcijalno uvođenje neke inovacije, nego izravnim istraživanjem odgojno-obrazovne prakse zajedničkim djelovanjem svih sudionika vezanih uz život i rad ustanove (Vujčić, 2011). Kultura ustanove podrazumijeva njenu povijest, kontekst u kome se nalazi i ljude koji u njoj djeluju. Međutim, sveobuhvatno i jedinstveno određenje kulture ne postoji.

Kultura odgojne ustanove relativno je novi termin u hrvatskoj pedagoškoj literaturi. Thacker (2001, prema Petrović-Sočo, 2007) pod kulturom podrazumijeva "sklop temeljnih postavki koje stvara neka skupina razvijajući vanjsko djelovanje organizacije i učeći zajedno, radi na postizanju svojih ciljeva".

Bruner (2000) pod školskom kulturom podrazumijeva "stvaranje zajednice učećih subjekata koji si uzajamno pomažu", te navodi kako "...ono što škola poučava, načini mišljenja i "govorni registri" koje njeguje kod svojih učenika, ne mogu se izolirati od uloge koju ima u životima i kulturi svojih učenika". Brunerova središnja teza je da "kultura oblikuje um, osigurava oruđe kojim konstruiramo, ne samo naše svjetove, već i razvijamo samokoncepciju, te spoznajemo vlastite sposobnosti", što znači "da su učenje i mišljenje uvijek smješteni u neko kulturno okruženje".

Kao važne elemente kulture odgojno-obrazovne ustanove Vujčić izdvaja: vrijednosti, norme, kolegijalnost, stavove i odnose koje dijele članovi te ustanove i koji utječu na njezin odgojno-obrazovni proces. Stavovi i uvjerenja osoba važan su element razumijevanja kulture odgojno-obrazovne ustanove. Temeljem tih uvjerenja stvaraju se "slike o tome što odgoj i obrazovanje jesu i kako bi ostali trebali odgovoriti na događaje i akcije" a upravo od tih stavova stvara se kultura odgojno-obrazovne ustanove, navodi Vujčić (2008). Ista autorica dodaje kako mijenjanje kulture odgojno-obrazovne ustanove pretpostavlja promjenu načina razmišljanja učitelja, kao i ostalih sudionika, točnije, podizanje kvalitete njihova razumijevanja odgojno-obrazovnog procesa. Kultura se mijenja i unaprijeđuje pod utjecajem svake nove generacije, pa je svaka osoba sudionik kulture kojoj pripada (Petrović-Sočo, 2007).

Suvremeni odgoj polazi od ličnosti kao temeljnog čimbenika razvoja, a "samorazvoj ličnosti je cilj i zadaća, ali i osnova odgoja i obrazovanja inovativnog društva" (Pivac, 2009). "Sudjelovanjem i uključivanjem u raznolike programe i aktivnosti pojedinac biva sam stvarateljem kulture, stvarateljem društvenog i osobnog identiteta, odnosno biva graditeljem kulture" (Eagleton, 2002). Kultura odgojno-obrazovne ustanove, ističe Vujčić (2011), prepoznaje se po međusobnim odnosima ljudi, njihovom zajedničkom radu, upravljanju ustanovom, organizacijskom i fizičkom okruženju, te stupnju usmjerenosti na kontinuirano učenje i istraživanje odgojno-obrazovne prakse radi njezina unapređenja.

U kontekstu predškolske ustanove, kultura se ogleda u organizaciji prostora, načinu postupanja s djecom, na svim razinama interakcijskih odnosa, među odraslima i djecom, te kroz svakodnevne rituale i rutine koje u svakodnevnom (su)djelovanju grade odgojitelji i roditelji. Postupno unošenje promjena u fizičko i organizacijsko okruženje ustanove i zajednička refleksija o njihovu djelovanju, donosi promjene u proces odgoja i obrazovanja, način postupanja prema djeci i odraslima (roditeljima, pomoćom osoblju) postupno

mijenjajući kulturu ustanove (Vujčić, 2011). Norme, stavovi, uvjerenja, očekivanja, rituali, uloge, odnosi i jezik njezinih pripadnika rezultat je zajednički usvojene kulture, pa kulturna sredina uvelike određuje odnose sudionika socijalnom kontekstu. Garmston (2005, prema Vujčić, 2011) ističe kako "kultura vrtića nije statična, nego se stvara stalno u interakciji s drugima i kroz refleksiju na život i svijet općenito".

Promjene u suvremenom društvu ne ostavljaju po strani ni obitelj, ni predškolske ustanove, nego stavljaju pred njih nove zahtjeve i izazove. Stoga predškolske ustanove trebaju biti adaptibilne kako bi zadovoljile potrebe djece i roditelja, te odgovorile na potrebe suvremenog društva.

Značajno je ukazati na činjenicu kako se oblik i uloga obitelji kao čimbenika socijalizacije bitno promijenila u posljednjih par desetljeća. Ta činjenica vidljiva je u brojnim aspektima. Promjene se odnose na strukturu i funkciju obitelji. Trend rasta nepotpunih obitelji posljednjih par desetljeća je sve veći [bilježi U. S. Bureau of the Census (1991, prema Rosić i Zloković, 2002)], a promjene u obiteljskoj strukturi zabilježene su posljednjih desetljeća prošloga stoljeća, ističe Noller (1989) i u većini zemalja Europe. Razlike između tradicionalnih i suvremenih obitelji, s obzirom na strukturu i ulogu, vidljive su u porastu broja razvoda te tako i nepotpunih i/ili restrukturiranih obitelji, u koje ubrajamo samohrane roditelje, izvanbračne veze, obitelji razvedenih brakova što uveliko mijenja shvaćanje "tradicionalne" obitelji. To ne znači da je kvaliteta življenja u takvim obiteljima niža. Međutim, izvanjske okolnosti u kojima obitelji funkcioniraju, od honorarnih poslova koji nužno smanjuju vrijeme provedeno s djecom, do nezaposlenosti, čine obitelji osjetljivima i "oslabljenim", te samim tim rizičnijima za pravilan razvoj djece.

Sastav, cjelovitost i veličina obitelji posebno se uzimaju u obzir pri procjeni obiteljskoga pedagoškog potencijala jer značajno pridonose pojavi rizičnih ponašanja. Snažna tendencija porasta broja samohranih obitelji zabilježena je u razvijenim zemljama, što djecu iz jednoroditeljskih obitelji stavlja u rizičnu skupinu, zbog umanjenog osjećaja vezanosti koji se reflektira na konzistentnost socijalnog ponašanja, te zbog povećane vjerojatnosti da su te obitelji siromašnije, kao i zbog brojnih drugih razloga, poput izmijenjenih odnosa muškarca i žene (ravnopravnost i podijeljena odgovornost), nove slike roditeljskog autoriteta. Sve navedeno dodatno može utjecati na općeniti doživljaj dobrog osjećaja u djetetovu životu.

Bez obzira na razdoblje, društveno uređenje i strukturu, obitelj je do danas zadržala neke od svojih temeljnih funkcija: reprodukcije, ekonomske sigurnosti, socijalizacije, emocionalne podrške i održavanja urednih odnosa među svojim članovima.

Ali, kako ističe Juul, (prema Pećnik, Starc, 2010, 11) "današnji su roditelji suočeni s povijesno jedinstvenim zadatkom. Oni doslovce moraju iznova izumjeti partnerstvo između muškarca i žene i također vodstvo u odnosu na

djecu i mlade, a sve to u skladu s novim vrijednostima i ciljevima, kao što su ravnopravno dostojanstvo i autentičnost, kako bi izbjegli ugrožavanje integriteta djece i mladih. Odbacili su patrijarhalne obiteljske strukture te autoritaran odgoj djece, i u stadiju su eksperimentiranja u kojem doslovce svatko za sebe ponovno stvara život u paru i roditeljstvo" (Juul i Jensen, 2010, 27).

OBITELJSKI ODGOJNI KONTEKST

U kontekstu socijalnog razvoja djeteta obitelj predstavlja važan čimbenik. Po rođenju dijete je usmjereno isključivo na obitelj u okviru koje zadovoljava sve svoje razvojne potrebe. Obiteljsko okruženje mjesto je u kojem dijete, posebno u prve tri godine života, svladava osnovne vještine - hodanje, govor i mišljenje. Stoga je uključenost roditelja u dječje odrastanje i stvaranje ugodnog obiteljskog okružja preduvjet uspješnog socijalnog razvoja. U ranom djetinjstvu dijete se vezuje za jednu osobu, najčešće majku, ali odnos privrženosti uspostavlja i s ostalim članovima obitelji. Sroufe (1983, prema Klarin, 2006) nalazi kako djeca privržena obitelji pokazuju veću razinu samopouzdanja i prilagodljivosti, te smanjenim osjećajem agresivnosti i ljutnje što pogoduje boljem slaganju s vršnjacima.

Međutim, brze promjene u postmodernom društvu uvjetovale su "prebacivanje" dijela odgojne funkcije obitelji na predškolsku ustanovu, čija je temeljna djelatnost odgoj. To je svrstava u niz prvih institucija koje provode intencionalno odgojno djelovanje.

Odgoj djece odvija se u širem društvenom i kulturalnom kontekstu, u interakciji s članovima obitelji, vršnjacima, prijateljima, susjedima i učiteljima. Ekološki usmjereni razvojni psiholozi mišljenja su kako razvoj djeteta uključuje neprestano uzajamno djelovanje njegovih urođenih osobina i okolinskih utjecaja. Proces socijalizacije moguće je, među ostalim, promatrati u okviru Bronfenbrennerove teorije ekološkog sustava (1979, prema Rosić i Zloković, 2002). Ovaj model sastavljen je od četiri temeljne strukture: **mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav**. Bronfenbrennerova teorija ekološkog sustava prioritetan značaj pridaje djetetovoj obitelji. Prema toj teoriji, obitelj je temeljni kontekst u kojem se odvija ljudski razvoj, a naglasak je na istraživanju načina na koji vanjski čimbenici, odnosno sustavi, utječu na procese unutar obitelji. U obiteljskom okruženju djeca stvaraju predodžbe o interpersonalnim odnosima i razvijaju obrasce socijalnih interakcija. Unutar mikrosustava, u djetetovom okruženju, uz obitelj, istaknuto mjesto zauzimaju škola, vršnjaci i igrališta. Iskustva u interpersonalnim odnosima u obitelji prenose se i na odnose izvan obitelji, osobito na odnose s drugom djecom. Utjecaj čimbenika iz mikrosustava najznačajniji je tijekom razvoja djece, ali ne

umanjuje se pri tom utjecaj šire okoline na dijete. Naime, na okolinu se gleda kao niz različitih razina u interakciji, pri čemu razine iz neposredne blizine imaju najjači utjecaj, dok one udaljene imaju slabiji utjecaj na dijete.

Petrović-Sočo (2007) naglašava kako njega, odgoj i obrazovanje djece rane dobi u institucijskom kontekstu "nije i ne može biti zamjena, već samo dopuna obiteljskom odgoju". Ista autorica ističe kako je dijete, koje polazi predškolsku ustanovu, izloženo "dualnoj socijalizaciji i odgoju". Naime, ono se nužno mora prilagoditi obiteljskom i institucijskom kontekstu, koji se bitno razlikuju prema svojoj strukturi, funkciji, organizaciji te brojnim drugim karakteristikama.

Stoga je, u interesu i na dobrobit djeteta, potrebno razvijati suradnički i komplementaran, te aktivan i obostrano djelujući odnos obitelji i predškolske ustanove. Dijete, roditelji i odgojitelji u predškolskim ustanovama dio su društva i kulture u okviru koje međusobno djeluju jedna na drugu te stvaraju na taj način kulturu odgojne ustanove.

KONTEKST INSTITUCIONALNOG ODGOJA I TEORIJSKA POLAZIŠTA O SURADNJI OBITELJI I DJEČJEG VRTIĆA

"Posebni ciljevi i zadaća odgoja predškolske djece jesu: očuvanje zdravlja, razvoj emocionalne stabilnosti, samostalnosti, pozitivne slike o sebi, socijalne interakcije, komunikacije, slobodnog izražavanja, radoznalosti-ljubopitljivosti, te razvoj kreativnosti i intelektualnih sposobnosti" navodi se u Prijedlogu koncepcije razvoja predškolskog odgoja (1991). Svi navedeni ciljevi i zadatci predškolskog odgoja zasigurno bi se mogli preslikati kao ciljevi i zadatci roditeljstva. Dakle, ako je tomu tako, kvalitetna suradnja koja vodi partnerstvu potrebna je svim sudionicima u odgojno- obrazovnom procesu.

Na našim prostorima sve do 50-ih godina prošloga stoljeća predškolske odgojno-obrazovne ustanove imale su isključivo socijalnu, zaštitnu i zdravstvenu ulogu, najčešće za djecu bez roditelja. Tada se otvaraju prvi dječji vrtići, čvališta, dječja zabavišta. Suradnja nije postojala iz jednostavnog razloga što se smatralo da roditelji i odgojno-obrazovna institucija imaju podijeljene uloge i odgovornosti. Godine 1971. nastaje prvi program odgojno-obrazovnog rada u dječjim vrtićima s naglašenom odgojno-obrazovnom funkcijom kako bi ustanova i struka dobile na ozbiljnosti. Provođenje ovog programa očitovalo se prenošenjem znanja skupini djece, dok se individualnost pojedinog djeteta nije tolerirala. Dječji vrtić podsjeća na škole i karakterizira ga zatvorenost. Suradnja s roditeljima u potpunosti je zapostavljena.

U drugoj polovici 70-ih godina radi se na novom programu. Jaslice se integriraju u sustav predškolskog obrazovanja. Vrtić otvara svoja vrata prema potrebama i mogućnostima roditelja. Godine 1983. u temelje programa

ugrađuju se nove spoznaje o djeci predškolske dobi. O obitelji i suradnji s roditeljima ne govori se posebno, međutim ona se iščitava u načelima rada i u odgojno-obrazovnim područjima. Prema humanistički orijentiranoj odgojnoj koncepciji i kurikulu "dječji vrtić je mjesto življenja, igre i učenja djece i odraslih i treba biti otvoren i odgovarati na potrebe djece, roditelja, kulturne i društvene sredine u kojoj djeluje" (Miljak, 1996, 48).

Prijedlog koncepcije razvoja i programsko usmjerenje (1991) postavljaju kao jedno od primarnih načela uspješnog rada u vrtiću potrebu za aktivnim uključivanjem roditelja. Međunarodna Konvencija o pravima djeteta na nekoliko mjesta govori o pravima i dužnostima roditelja, o roditeljskoj odgovornosti pa tako i zajedničkoj odgovornosti za odgoj i obrazovanje djeteta. Nacionalna udruga za predškolski odgoj stajališta je da "roditelji imaju pravo i odgovornost podijeliti odluke o skrbi i odgoju svoje djece. Roditelje treba ohrabrivati da prate rad i sudjeluju u radu. Odgojitelji su pak odgovorni za uspostavljanje i održavanje čestih kontakata s obiteljima. Odgojitelji dijele znanje o razvoju, zapažanjima i sposobnostima djeteta s članovima obitelji i to putem redovite komunikacije i sastanaka" (Bredenkamp, 1996, 20).

Vodeći računa o svemu navedenom, od velike je važnosti priznati ono što jest: roditelj je prvi i najznačajniji odgajatelj djeteta, prvi model i uzor. Danas se često upotrebljava pojam "partnerstvo" čemu svakako teži i predškolski odgoj, a pri čemu se implicira na kvalitetu suradnje.

"Partnerstvo podrazumijeva ravnopravnost uloga roditelja i odgajatelja, podrazumijeva i prihvaćanje i uvažavanja osobnosti i sposobnosti drugih, i to ne samo odraslih nego i djece. Pretpostavlja i komplementarnost uloga: svaki je sudionik kompetentan u svom području. Roditelji u poznavanju svog djeteta, ali i skupine djece s istim ili sličnim kulturnim, religijskim ili inim značajkama, i u nekim drugim područjima svog stručnog bavljenja. Odgajatelj će biti kompetentniji u pedagoško-metodičkim znanjima. Interakcija među njima može pružiti djeci kvalitetnije i raznovrsnije poticaje, omogućiti im kvalitetniju i raznovrsniju komunikaciju i interakciju" (Miljak, 1996, 46).

Uspostavljanjem suradnje dječjeg vrtića i roditelja, oba sudionika mogu naučiti više o djetetu, njegovim mogućnostima, osjećajima, interesima i ponašanju. Ovim imaju priliku učiti o osnovnim demokratskim načelima, i to slobode izbora, usuglašavanja stavova, tolerancije, suradnje, odgovornosti i dr. Suradnja je preduvjet jačanju i roditeljske i profesionalne kompetencije. Njezin krajnji cilj svakako je dobrobit djeteta, naime nužno je da roditelj i odgajatelj postanu zajednica s istim ciljevima te jasnim i definiranim ulogama u odnosu na dijete. Ona ovisi o osobnosti svakog pojedinog djeteta, stručnosti odgajatelja i očekivanjima roditelja.

Od dobre i kvalitetne suradnje najveću korist ima dijete. Ono stječe emocionalnu vezu s osobama od povjerenja, poglavito roditeljima, a onda i odgojiteljima, što je dobar temelj daljnjoj socijalizaciji. Ujedno stječe nova

socijalna iskustva, osjećaj sigurnosti, osobne važnosti i povjerenje u druge, te slobodnije raste i razvija se.

Građenje odnosa s drugima često započinje nepovjerenjem, ispitivanjem i procjenjivanjem. S obzirom na to da suradnja koja teži partnerstvu zahtijeva povjerenje, otvorenost, objektivnost i toleranciju, možemo reći da je njezina osnova dobra komunikacija. Curtis (prema Ljubetić, 2009) smatra da su osnovna obilježja partnerskog koncepta sljedeća:

- roditelji su središnje i aktivne osobe u donošenju odluka i njihovoj implementaciji,
- roditelji imaju jednake snage i stručnost,
- roditelji su sposobni pridonositi funkcioniranju ustanove i "primati" od nje (reciprocitet),
- roditelji i profesionalci imaju zajedničku odgovornost.

Samim tim, preduvjet dobroj suradnji ponajprije je promjena stajališta o roditeljima. Preduvjeti razvoja kvalitetnije komunikacije s roditeljima moguće je realizirati sljedećim koracima: prvi se odnosi na izgradnju povjerenja, drugi na uključivanje roditelja u rad vrtića, a treći na upoznavanje roditelja s elementima njihova odgojno-obrazovnog procesa / obrazovanja.

Dječji vrtić treba poduprijeti razvoj pedagoške kompetencije roditeljima, međutim, uvijek se dodatno ispituju spremnost, osposobljenost i prepoznavanje aktualnih roditeljskih potreba. Uloga odgajatelja sve više se proširuje i zahtijeva veću stručnost. Pored rada s djecom, odgajatelj se treba "uključiti" u rad s roditeljima. Dakle, treba biti spreman prihvatiti roditelja kao ravnopravnog partnera i to pokazati svojim postupcima, treba roditeljima pružati informacije, biti spreman dati savjet, usmjeravati ih i koordinirati njihovim radom u grupi te ostvariti brojne druge uloge

U postizanju kvalitete odgojno- obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi te izgradnji suradničkog odnosa s roditeljima, značajnu ulogu uz odgajatelja imaju i stručni suradnici. Uloga pedagoga ogleda se u organizaciji i posredvanju u djelatnostima za poticanje i uspostavljanje odnosa obitelji i dječjeg vrtića. Kvalitetu sustava ranog odgoja i obrazovanja Ljubetić (2009, 13) definira "kao rezultat djelovanja niza subjektivnih i objektivnih čimbenika koji u sinergiji omogućuju uspješno zadovoljavanje potreba svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa u ozračju prijateljskih i suradničkih odnosa, uz stalnu tendenciju rasta".

Pedagog je jedan od ključnih čimbenika koji promišlja teoriju te je sa svim sudionicima odgojno- obrazovnog procesa pretvara u praksu. U Godišnjem planu i programu rada dječjeg vrtića "Radost" Zadar zadaće stručnih suradnika, navedena je jedna od uloga pedagoga; "U ozračju povjerenja, povezanosti i međusobnog poštovanja, graditi okruženje koje potiče kolektivno propitivanje, kulturu rasprave i dijaloga. Poticati ćemo formiranje samokritične i samorefleksivne zajednice praktičara".

RAZVIJANJE KULTURE PREDŠKOLSKE USTANOVE PROVEDBOM PROGRAMA "RASTIMO ZAJEDNO"

Cilj odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću je skrbiti o ukupnoj kvaliteti svakodnevnog življenja te stvaranje optimalnih uvjeta za samoaktualizaciju djeteta i afirmaciju njegovih individualnih potencijala. U skladu s tim vrtić svojim postupcima pridonosi stjecanju pozitivnih dječjih iskustava, druženjima, međusobnim kontaktima, zajedničkim odgajanjem i učenjem djece s teškoćama i bez teškoća u razvoju, razvijaju temeljne ljudske vrijednosti: prihvaćanje, uvažavanje različitosti, empatija, odgovornost, međusobno pomaganje, toleranciju i suradnju. Cjelokupnim ozračjem, korištenjem svakodnevnih životnih situacija i planski stvorenih situacija, brine se o tome da djeca žive i uče svoja prava. U DV Radost u Zadru intenzivno se zadnjih godina radi na razvijanju suradnje s roditeljima, uvažavajući roditeljsko pravo na status primarnog i glavnog odgojitelja djeteta.

Kao dio šireg programa UNICEF-a (2010) za podršku roditeljstvu "Prve tri su najvažnije!", uz suradnju voditelja i roditelja, razvijene su radionice za roditelje "Rastimo zajedno" koje se provode s roditeljima najmlađe djece širom Hrvatske. Svrha im je omogućiti protok informacija, znanja, vještina i podrške koji roditeljima koriste u ispunjavanju njihovih roditeljskih odgovornosti te promiču rast i razvoj roditelja i djeteta.

Radionice "Rastimo zajedno" afirmiraju skupni rad s roditeljima u kojem se njeguje partnerstvo. Prednosti takvog oblika rada su: zajedničko učenje, razmjena iskustava, druženje, zbližavanje i stvaranje prijateljstava. Svi roditelji žele potvrdu da su kompetentni. Iako su katkad nesigurni, oni znaju što je najbolje za njihovo dijete. Zato su ove radionice osmišljene kao zajednički rast i podrška, a ne puka poduka roditeljima. Svaki roditelj najbolje poznaje svoje dijete i sebe, ali iskustva stručnjaka i drugih roditelja uvijek su dobro došla. Zajednička odgovornost i podjela uloga za rad s djecom vode upravo partnerstvu. Kako bi pridonijeli podizanju razine pedagoške kompetencije roditelja i unaprijedili profesionalni rad, nekolicina djelatnika (uključujući i pedagoginju pripravnicu) osposobila se za provođenje radionica "Rastimo zajedno" u okviru projekata "Prve tri su najvažnije!". Uključivanjem odgojitelja i roditelja u rad radionica "Rastimo zajedno" nastojalo se unapređivati odgojnu praksu u DV "Radost" iz čega su proizašli sljedeći zadatci:

- ostvariti uvid u kvalitetu suradnje između roditelja i vrtića
- osvijestiti važnost partnerskih odnosa vrtića i roditelja
- ponuditi mogućnosti za rad na ostvarivanju partnerstva.

RADIONICE ZA RODITELJE "RASTIMO ZAJEDNO"

Za provođenje radionica "Rastimo zajedno" u ped. god. 2008./2009. educirale su se pedagoginje i odgajateljica DV "Radost". Iste godine radionicu je pohađalo 9 roditelja u okviru pilot-projekta. Program osnaživanja roditeljskih kompetencija s radionicama za roditelje "Rastimo zajedno" počele su s primjenom u DV Radost u ožujku 2009. god. Na jedanaest skupnih susreta roditelji su se, zajedno s drugim roditeljima, voditeljima i korištenjem stručne literature, usmjerili na traženje odgovora na pitanja koja su im značajna za stjecanje, unapređenje i razvoj roditeljskih kompetencija. Program radionica usmjerio se na sljedeće teme:

1. Roditelji 21. stoljeća
2. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta
3. Roditeljski ciljevi
4. Sva naša djeca i kako ih volimo
5. Slušanje - važna vještina roditeljstva
6. Kako dijete uči o svijetu oko sebe
7. Postavljanje granica
8. Biramo i kreiramo rješenja
9. Još želim znati - pitanja iz šesira
10. Biti roditelj: utjecaj i izbori
11. Završetak i novi početak

Evaluacijom nakon ciklusa radionica utvrđene su očekivane promjene u roditeljskim uvjerenjima i stavovima, osjećajima, ponašanjima i namjerama ponašanja. Roditelji nakon završenog ciklusa radionica i sami uočavaju promjene u svom roditeljskom ponašanju, pa tako izvješćuju o tome kako znatno rjeđe viču na dijete, rjeđe ih tjelesno kažnjavaju, dakle u manjoj mjeri manifestiraju neprimjerena roditeljska ponašanja. S druge strane uočeno je kako roditelji više čitaju slikovnice s djecom i kvalitetnije provode zajedničko vrijeme s njima u čemu se očituje povećanje roditeljske svijest i djelotvornosti. Svakako najvažnija promjena, vezana uz odgoj, upravo je činjenica da je dijete prepoznato kao nositelj ljudskih prava, čime stječe novi, značajniji položaj u društvu, što se ističe i u Konvenciji o pravima djeteta. Dobiveni rezultati doprinijeli su odluci da se s provedbom radionica nastavi.

Tijekom pedagoške godine 2009./2010. uočeni su lošiji odzivi roditelja na radionice "Rastimo zajedno". Svega 5 roditelja uključilo se u radionice. I ovu godinu organizirane su u istom područnom objektu koji ima jednu jaslčku skupinu djece (a na čije roditelje se cilja). U tom smislu pristupili smo unapređenju kvalitete suradničkog odnosa roditelja i dječjeg vrtića. Već na kraju ped. god. 2009./2010. shvaćajući važnost dobrog početka, održali smo niz roditeljskih komunikacijskih sastanaka s roditeljima novoupisane djece rane dobi u 5 područnih objekata radi međusobnog upoznavanja i podrške. Iskustva

su nam pokazala zadovoljstvo roditelja što već pri upisu ostvaruju kontakt sa stručnim osobama iz vrtića (odgojitelj-pedagog) i na taj način lakše prilaze adaptaciji koja ih očekuje pri polasku u vrtić. Ovom prilikom upoznali smo roditelje ali i odgojitelje s radionicama "Rastimo zajedno" te im zaželjeli dobrodošlicu u školi roditeljstva. Naime, uvidjeli smo potrebu proširenje programa izvan područnog objekta Voštarnica i uključivanje svih roditelja djece jasličke dobi koji žele zajednički 'rasti'.

S početkom ped. god. 2010./2011. izradili smo obavijesti i letke za roditelje koji su im bili pri ruci u kutićima za roditelje. Svi ovi koraci rezultirali su boljim odzivom roditelja. Nakon što nam se za sudjelovanje prijavilo 13 roditelja (što je nekakav optimalni broj za dobru grupnu dinamiku) započeli smo s radom. U siječnju 2011. god. 11 roditelja, mama (dvoje roditelja su odustali zbog nedostatka vremena) steklo je Diplomom za izuzetan rast i napredak postignut na radionicama za roditelje "Rastimo zajedno".

Kao nastavak kontinuirane podrške roditeljima organizirali smo i "Klub roditelja" u kojem i dalje pružamo podršku roditeljstvu (sad već trećoj generaciji naših roditelja). Susreti su održani kroz proljeće 2011. god. za sve tri generacije roditelja.

RADIONICE ZA ODGOJITELJE "RASTIMO ZAJEDNO"

Ove radionice nastale su kao odgovor na potrebu da se primjena Programa "Rastimo zajedno" proširi i na odgojitelje. Jedan od naših zadataka bio je ponuditi mogućnosti za rad na ostvarivanju partnerstva s roditeljima te osvještavanje važnosti takvih odnosa u vrtiću. Tim koji je realizirao radionice "obuhvatio" je njihovom primjenom profesionalni i stručni razvoj odgojitelja. Za rada u radionicama odgojiteljice su imale priliku povući paralelu u odnosu roditelj-odgojitelj, te s postojećim iskustvom biti odgojitelj i suočiti se doživljajem zahtjeva roditeljske uloge.

Radionice za odgojitelje nastale su kombiniranjem, preoblikovanjem i prilagođavanjem radionica za roditelje radi zadovoljenja potreba odgojitelja koji rade u dječjim vrtićima. Program se sastoji od 7 radionica. Ovu ped. god. 2010./2011. radom u dvije skupine (grupe) obuhvatili smo 30 odgojiteljica DV "Radost". Neki od sadržaja kojima smo se bavili u radionicama bili su:

- prepoznavanje važnosti ranog razvoja, te značajnosti i zahtjevnosti roditeljske uloge;
- upoznavanje četiri stupa odgoja u najboljem interesu djeteta;
- preispitivanje vlastitih, odgojiteljskih/roditeljskih vrijednosti i ponašanja;
- dobivanje uvida u osobni rast kao odgojitelja/roditelja;

- upoznavanje s temeljnim psihološkim potrebama;
- povećavanje uvida u razinu zadovoljenosti potreba u odnosu roditelj – dijete (iz perspektive djeteta);
- upoznavanje razvojnog tijeka, potrebe djeteta i individualnih razlika;
- senzibilizacija za empatijsko razumijevanje djetetovih stanja i usklađivanje s njima;
- povećanje uvida u vlastiti emocionalni dijalog s djetetom;
- povećanje uvida u dugoročne odgojiteljske ciljeve i načine njihova postizanja;
- proširenje znanja o vrstama odgovornosti i uvida u vlastito preuzimanje odgojiteljske odgovornosti;
- proširenje spoznaje o važnosti uloge odrasle osobe kao posrednika između djeteta i vanjskog svijeta;
- prisjećanje pravila aktivnog slušanja te o prihvaćanju i slušanju;
- regulacija i samoregulacija;
- zabrane, dopuštenja i očekivanja;
- JA-TI poruke;
- pretvaranje zabrane u dopuštenja i očekivanja;
- unapređenje primjene stečenih znanja i vještina za usmjeravanje djetetova ponašanja zadanim situacijama;
- preispitivali preostala otvorena pitanja;
- proširenje uvida utjecaja iskustava iz vlastitog djetinjstva na sadašnje odgojiteljsko ponašanje;
- povećanje uvida u unutarnje i vanjske izvore snage i podrške odgojitelju;
- proširenje znanja o utjecajima vlastitoga neugodnoga emocionalnog stanja na odgojiteljsko ponašanje i na dijete;
- unapređenje vještine suočavanja sa stresom te upravljanja ljutnjom i raspoloženjima;
- uočavanje značaja profesionalni i osobni rast.

Nakon završenog ciklusa radionica za odgojitelje "Rastimo zajedno" uočena su pozitivna iskustva odgojitelja. U evaluacijskom listu na pitanja otvorenog tipa rad u radionicama i osobni dobitak vrednovali su na sljedeći način.

Na pitanje "Što smatrate najkorisnijim dobitkom za sebe" odgovorili su sljedeće:

- "Osvijestila sam to da svi mi, pa tako i ja kao odgajatelj griješim, ali trudim se, učim, napredujem i veseli me što to mogu promijeniti te na to utjecati."

- "Osvijestiti svoje dobre i loše strane kao smjernice na čemu moramo više raditi, na sebi učiti i truditi se."
- "Mnogo toga, ali primjećujem da imam veći prag tolerancije za djetetovo ponašanje."
- Kao najkorisnijim dobitak od radionica, za djecu u skupini u kojoj rade, odgojiteljice su procijenile :
 - "Što više se nastojim usklađivati s djetetovim potrebama, uočavam i uvažavam individualne razlike među djecom, nastojim više slušati i što manje se uplitati dok dijete govori."
 - "Djeca u mojoj skupini dobila su odgojitelja, koji se još više trudi razumjeti njihove potrebe (svakog pojedinog djeteta), slijediti njihovu inicijativu i uvijek im pružati podršku."
 - "Roditelj i odgojitelj je djetetu uzor prikladnog ponašanja i izražavanja emocija. Važno je uzimati u obzir djetetovo mišljenje te ga usmjeravati na pozitivan način."
 - "Nakon radionice shvatila sam da osim topline i ljubavi koju im pružam najkorisnije je što ih više razumijem i slušam."
Teme koje su na odgajateljice ostavile osobit dojam jesu:
 - "Psihološke potrebe djeteta, tri dijaloga, slušanje, granice..."
 - "Granice: zašto i kako?"
 - "Odgojiteljski ciljevi, granice, slušanje..."
 - "Aktivno slušanje, Ja - poruke, kako slušati i čuti, tri dijaloga."
 - "Dijete svojih roditelja, odgojitelj nečijeg djeteta, pravila aktivnog slušanja."
 - "Slušanje, granice, kreiramo rješenja."
Od novih znanja iz radionica odgajateljice će u svom radu primjenjivati:
 - "Sve teme koje smo na ovim radionicama prošli, pomoći će mi u daljnjem radu s djecom, komunikaciji s roditeljima, kolegicama, stručnim suradnicima..."
 - "Konkretno polaziti od ciljeva prilikom organizacije aktivnosti s djecom, razvijati i poboljšati komunikacijske vještine, više i bolje razvijati četiri stupa odgoja."
 - "Sve. Raditi na što boljoj komunikaciji roditelj-odgojitelj, dijete-odgojitelj."

- "Sve što je naučeno i korisno čovjek uvijek rado primjenjuje. Primjenjivati ću aktivno slušanje, koje je najvažnije za kvalitetnu komunikaciju, a onda i međusobne odnose."

Kao kvalitetne i korisne, odgojitelji navode i pisane materijale u ovim radionicama te ističu kako će im oni

- "Koristiti će mi svi kao roditelju i kao odgajatelju u radu s djecom i roditeljima."

- "Sve pisane materijale koje smo dobili na ovim radionicama koristim i koristiti ću u daljnjem radu s djecom, roditeljima, a i sa svojom vlastitom djecom."

- "Sav materijal je kvalitetan i dobrodošao u našoj praksi. On nastoji mijenjati nekvalitetne odnose roditelja i odgojitelja, otkloniti međusobno nepovjerenje, a sve to za dobrobit djece kao središte smisla svih aktivnosti u vrtiću."

- "Prilozi su jako korisni i mogu mi poslužiti kao dobar temelj roditeljskom sastanku."

- "Jako su korisni i praktični, služe kao podsjetnik kad nam zatreba, a korisne informacije mogu poslužiti i za kutić za roditelje."

- "Jako su korisni, koriste mi u svakodnevnom radu i u kontaktu s roditeljima (i njihovoj edukaciji o problemima s kojima se svakodnevno susreću)."

1. Koja svoja očekivanja ste ispunili, a koja niste?

- "Uglavnom sva svoja očekivanja, neka više a neka manje, nastojat ću da ona manje ispunjena obogaćujem radom i dodatnim edukacijama."

- "Svaka edukacija odgojitelja je dobrodošla, tako i ova. S ovim radionicama sam radila na svom rastu i napretku kao odgojitelj, stekla veće samopouzdanje i na tome sam Vam zahvalna."

- "Prednost ovog načina učenja je u zajedničkim iskustvima, druženju, novim spoznajama, novim vještinama itd."

- "Očekivanja mi nisu bila velika kad sam trebala krenuti na radionicu, sada bih je ponovila jer je vrlo kvalitetna, isprepleće teoriju i praksu, konkretne primjere koji se mogu primijeniti u praksi."

2. Koji su Vaši prijedlozi ili poruka voditeljicama?

- "Poruka je da sve odgojiteljice prođu program radionica 'Rastimo zajedno' jer su korisne u radu s djecom i s odraslima, oplemenjuju i obogaćuju međuljudske odnose."

- "Voditeljice su bile dobro pripremljene, strpljive, komunikativne, ugodne, konkretne i 'stručne'. Sve pohvale! Hvala Vam!"

- "Voditeljice, sve pohvale. Nastavite i dalje s ovakvim oblicima rada za odgojitelje."

- "Drage moje voditeljice, kroz radionicu ste nam pružile stručnu pomoć i potporu poštujući naše iskustvo i različitost. Pomogli ste nam da naša i vaša iskustva složimo u mozaik novih rješenja i mogućnosti u radu s djecom. Hvala Vam na Vašoj iskrenosti i toplini. Ostanite uvijek takve."

Analizirajući odgovore može se zaključiti kako su odgojiteljice zadovoljne sudjelovanjem te obogaćene novim spoznajama, koje će im koristiti u profesionalnom razvoju i radu, u neposrednom djetetovu okruženju. Ovim je zadatak tek dijelom ispunjen. Naime preostalo je još 30-ak odgojiteljica koje očekuju sudjelovanje u radionicama "Rastimo zajedno" u novoj ped. god. 2011./2012.

ZAKLJUČAK

Uvažavajući promjenjivost konteksta koji obilježava svakodnevni rad s djecom i odraslima, te radi postizanja i unapređenja kvalitete življenja odnosno razvijanja kulture u dječjem vrtiću, u ovom radu smo prezentirali ono što je učinjeno razvijanju kvalitetne suradnje roditelja i dječjeg vrtića, posredstvom radionica programa "Rastimo zajedno". Svjesni činjenice kako je odgojno-obrazovnu praksu nemoguće mijenjati u kratkom vremenu i jednokratnim djelovanjem, naš cilj bio je skroman, ali nikako zanemariv. Tijekom vremena i poduzetih aktivnosti uspjeli smo postići veću uključenost roditelja u rad dječjeg vrtića i bolju kvalitetu komunikacije i međusobnih odnosa.

Vrijednost radionica za odgojitelje "Rastimo zajedno" je višestruka. Imali smo prilike čuti i osjetiti njihova promišljanja o suradnji, njihove stavove i vrijednosti te potrebe za edukacijama sličnog tipa. Želimo naglasiti da je iz promišljanja o provedenim radionicama i kontaktom s odgojiteljicama proizašao pojam autentičnosti. ["Autentičnost, što zapravo znači 'izvornost' – sposobnost da vjerodostojno izrazimo sebe" (Juul, 2008, 64)]. Ona je preduvjet za blizak i topao kontakt, za razvoj osobnog autoriteta te mogućnost za udovoljavanje vlastitim potrebama, granicama i vrijednostima, istodobno i preduvjet za probijanje kroz sukobe i probleme te za njihova eventualna rješenja. Uočavanje i priznavanje pojedinca kao autentičnog bića, koliko god on bio različit od nas, ustvari je naš doprinos partnerstvu. Upravo u ovim mislima leži najveća i najteža zadaća pedagoga: vidjeti dijete, roditelja, odgojitelja pa i sebe samoga a da bi posredovao, poticao i uspostavljao

partnerski odnos svih sudionika. Na taj način, zajedničkim djelovanjem razvija se kultura odgojne ustanove, jer "kultura stalno evoluirala i mijenja se pod utjecajem doprinosa svake nove generacije", navodi Petrović-Sočo (2007, 40), zaključujući, na temelju istraživanja brojnih autora, kako "dijete nije pasivni konzument kulture...već je sukonstruirala od najranijih dana svoga života u obitelji i institucijskim uvjetima" (isto, str. 44).

Promatrajući akcijsko istraživanje kao trajni, spiralni proces, nikako nismo u mogućnosti reći da je ovim naš rad završen. Naprotiv, tijekom istraživanja otvarala su se neka nova područja i pravci za daljnji rad u jačanju suradnje s roditeljima, u smjeru promišljanja o kompetencijama odgojitelja, roditelja i pedagoga; važnosti i usavršavanja vještina komunikacije; potrebe za jačanjem odnosa odgojitelj-pedagog i odnosa odgojitelj-odgojitelj; kontinuirano stručno usavršavanje; slabija uključenost očeva u radionice kao i brojna druga pitanja. No, nova saznanja dobar su temelj i dobro polazište za neka nova promišljanja te putokaz za daljnji rad.

LITERATURA

- Bašić, J., Koller-Trbović, N., Žižak, A. (2005) Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima. Zagreb: Alinea.
- Bredenkamp, S. (1996) Kako djecu odgajati. Zagreb: Educa.
- Bruner, J. S. (2000) Kultura obrazovanja. Zagreb: Educa.
- Eagleton, T. (2002), Ideja kulture. Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
- Hentig, H. (1997) Humana škola, Zagreb, Educa.
- Juul, J., Jensen, H. (2010) Od poslušnosti do odgovornosti. Zagreb: Pelago.
- Juul, J. (2008) Život u obitelji. Zagreb: Pelago.
- Juul, J. (2007) Znati reći 'ne' mirne savjesti. Zagreb: Pelago.
- Juul, J. (2002) Razgovori s obiteljima: perspektive i procesi. Zagreb: Alinea.
- Juul, J. (1998) Vaše kompetentno dijete. Zagreb: Educa.
- Klarin, M. (2006) Razvoj djece u socijalnom kontekstu. Jastrebarsko: Naklada Slap i Sveučilište u Zadru.
- Konvencija o pravima djeteta. UNICEF, 1993.
- Ljubetić, M. (2009) Vrtić po mjeri djeteta. Zagreb: Školske novine.
- Ljubetić, M. (2007) Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor.
- Miljak, A. (1996) Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja. Velika Gorica, Zagreb: Persona.
- Noller, P. (1989) Relationships with parents in adolescence process and Outcome in Montemayer R., Adams, G., Gullota, T (ed) Personal Relationships During Adolescence, London, Sage Publications, (837-77).
- Pećnik, N., Starc, B. (2010) Rastimo zajedno, priručnik za voditelje. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

- Petrović-Sočo, B. (2007) Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup. Zagreb: Mali profesor.
- Pivac, J. (2009) Izazovi školi. Zagreb: Školska knjiga.
- Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja. Zagreb: Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture RH, 7/8. (1991). str. 5-8.
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. Zagreb: Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture RH, 7/8. (1991). str. 8-12
- Rosić, V., Zloković, J. (2002) Prilozi obiteljskoj pedagogiji, Rijeka: Graftrade.
- Slunjski, E. (2008) Dječji vrtić zajednica koja uči. Zagreb: Spektar Media.
- Stoll, L. i Fink, S. (2000) Mijenjajmo naše škole. Zagreb: Educa
- Slunjski, E. (2006) Stvaranje predškolskog kurikulumu. Zagreb: Mali profesor.
- Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (2005) Dječja psihologija, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vujčić, L. (2008) Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. Pedagogijska istraživanja 5(1). Zagreb: HPD, Školska knjiga.
- Vujčić, L. (2011) Istraživanje kulture odgojno-obrazovne ustanove. Zagreb: Mali profesor.

PROFESSIONAL TRAINING OF

ABSTRACT

Changes

KEY WORDS: *stimulate*